

## บทความปริทัศน์

## แนวคิดสันติภาพและการจัดการความขัดแย้งในอิสลาม

## The idea of peace and conflict resolution in Islam

อิมรอน ซาหะ<sup>a</sup> และ ยาสมีน ซัตตาร์<sup>b,\*</sup>Imron Sahoh<sup>a</sup> and Yasmin Sattar<sup>b,\*</sup><sup>a</sup> โครงการศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาความขัดแย้งและสันติศึกษา สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา 90110

Master Program in Conflict and Peace Studies, Institute for Peace Studies, Prince of Songkla University, Songkhla 90110, Thailand

<sup>b</sup> โครงการปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สถาบันสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอิสตันบูล ประเทศตุรกี

Doctoral Program in International Relations, Faculty of Political Science and International Relations, Institute of Social Sciences, Istanbul University, Istanbul, Turkey

## ARTICLE INFO

*Article history:*

Received 06 February 2014

Received in revised form

04 August 2014

Accepted 20 August 2014

*Keywords:*conflict resolutions,  
Islam,  
Muhammad,  
peace,  
Qur'an

## ABSTRACT

When we consider Islam today, we often associate it with violence. Though Islam allows the use of force to solve some problems, violence is not the only solution under Islam. The principles of Islam also advocate peaceful methods for settling conflict. These nonviolent principles of conflict resolution are reflected in the Qur'an and in the ways of the Prophet Muhammad (SAW), which are two foundations of the rightful principles of Islam. This article will answer the following questions: Is it true that Islam preaches that the virtue of peace is superior to the use of force? If so, what do Islamic conflict resolution principles entail? Are these principles consistent with the contemporary concept of conflict resolution? This article shows that Islam is harmonized with the idea of peace, through important passages in the Qur'an and practices of the Prophet that exemplify non-violent ways. Furthermore, conflict resolution in Islam accords with mainstream methods, such as peace talks, reconciliation and mediation, agreement, and arbitration.

## บทคัดย่อ

เมื่อก้าวถึงอิสลามในปัจจุบันนี้ เรามักจะมองโดยยึดติดกับมิติของความรุนแรง แม้ว่าอิสลามจะมีข้ออนุญาต

ให้ใช้กำลังเพื่อยุติปัญหา แต่นั่นไม่ใช่มิติเดียวที่สามารถมองได้ หลักคำสอนของอิสลามยังเปี่ยมล้นด้วยสาระแห่งสันติภาพและแนวทางการจัดการความขัดแย้ง ที่ปรากฏให้เห็นทั้งในตัวบทจากอัลกุรอานและแนวทางปฏิบัติของ

\*Corresponding author.

E-mail address: yasminsattar@hotmail.com

ศาสนทูตมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ซึ่งเป็นแหล่งอ้างอิงสำคัญสำหรับคำสอนที่ถูกต้องของศาสนาอิสลาม บทความชิ้นนี้มุ่งตอบคำถามที่ว่า อิสลามมีแนวคิดสันติภาพและเน้นสันติวิธีเหนือกว่าการใช้ความรุนแรงจริงหรือไม่ และถ้าหากมีจะเป็นไปในลักษณะใด นอกจากนี้ยังตอบคำถามว่า แนวทางการจัดการความขัดแย้งในอิสลามเป็นอย่างไร และมีความสอดคล้องกับแนวทางการจัดการความขัดแย้งในปัจจุบันหรือไม่ ทั้งนี้บทความแสดงให้เห็นว่าอิสลามสอดคล้องกับสันติภาพ นับตั้งแต่มีมติของการใช้คำต่างๆ ไปจนถึงหลักปฏิบัติที่สอดคล้องกับแนวทางสันติวิธี ขณะเดียวกันแนวทางการจัดการความขัดแย้งที่มีในอิสลามยังมีความสอดคล้องกับแนวทางการจัดการความขัดแย้งในกระแสหลักทั่วไป นับตั้งแต่การพูดคุยสานเสวนา การประนีประนอมไกล่เกลี่ยและการเป็นคนกลาง การกำหนดสนธิสัญญา หรือการตัดสินด้วยกฎหมาย

**คำสำคัญ:** การจัดการความขัดแย้ง อิสลาม มุฮัมมัด สันติภาพ กุรอาน

## บทนำ

“ฉันจะมอบอาวุธให้กับคุณที่ไม่ว่าตำรวจหรือกองทัพอะหรับที่ไม่สามารถต่อต้านได้ นั่นคืออาวุธของท่านรอซูลมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ที่คุณไม่ได้ตระหนักถึง อาวุธชิ้นนี้คือความอดทนและความถูกต้อง ไม่มีอำนาจใดในโลกที่จะต่อต้านสิ่งนี้ได้... เมื่อคุณกลับไปที่บ้าน จงไปกระจายบอกต่อแก่ผู้คนที่ว่ามีกองทัพของอัลลอฮ์และอาวุธของกองทัพ นั่นคือความอดทน จงเรียกร้องให้ทุกคนมาร่วมกองทัพของอัลลอฮ์ อดทนต่อความยากลำบากทั้งหลาย หากคุณอดทนแล้ว ชัยชนะจะเป็นของคุณ”

คำกล่าวของฆัฟฟาร์ข่าน (Ghaffar Khan) ชาวปัฐคุน ที่ใช้บอกแก่ชาวบ้านเมื่อครั้งต่อสู้ต่อต้านกองกำลังโซเวียต (อ้างถึงใน Kadayifçi-Orlleana, 2003, p. 58)

จากคำกล่าวข้างต้นอาจดูเหมือนว่าไม่สามารถเกิดขึ้นกับมุสลิมในสมัยนี้ เมื่อกล่าวถึงอิสลาม ผู้คนมักจะนึกถึงแต่เพียงความรุนแรงและการใช้อาวุธ เนื่องจากพื้นที่ขัดแย้งในโลกยุคปัจจุบันล้วนแล้วแต่เกิดในพื้นที่ที่มุสลิมอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก จนทำให้ดูเหมือนว่ามุสลิมมาพร้อมกับความรุนแรง กระทั่งนำไปสู่ความกลัวอิสลามหรืออิสลามโมโฟเบีย (Islamophobia) ที่แพร่กระจายออกไปทั่วทุกมุมโลก โดยเฉพาะภายหลังจากเหตุการณ์ 9/11 การระเบิดใหญ่ในเมืองมุมไบและอิสตันบูล ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นการกระทำของขบวนการเคลื่อนไหวอัลกออิดะฮ์ (Al-Qa'edah) ขณะเดียวกันภาพของการใช้อาวุธของมุสลิมเพื่อที่จะต่อต้านการรุกรานในหลายพื้นที่ เช่น ในปาเลสไตน์ ไปจนถึงการลุกฮือของประเทศอาหรับหรือ Arab Spring ที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรง โดยเฉพาะในประเทศซีเรียและอิรัก เป็นต้น เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยที่ตอกย้ำวาทกรรม “ผู้ก่อการร้ายมุสลิม” หรือ “มุสลิมหัวรุนแรง” ให้เกิดแก่คนทั่วไป จนเข้าใจว่าศาสนาอิสลามนั้นเป็นศาสนาที่สอนให้ใช้ความรุนแรง แต่ทว่าศาสนาอิสลามที่แท้จริงนั้นกลับตั้งอยู่บนรากฐานของการสนับสนุนความยุติธรรมและความเท่าเทียม ยึดหลักความเป็นสากลและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ความสำคัญของชีวิตมนุษย์ชีวิตหนึ่ง เหตุผล ความรู้และความเข้าใจ การให้อภัย การปฏิบัติที่เหมาะสมและมีคุณธรรม ความร่วมมือและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตลอดจนการอดทนยอมรับฟังผู้อื่น (Huda, 2010, p. xix)

อัตลักษณ์ส่วนบุคคลไม่ว่าจะเป็นศาสนาเชื้อชาติภาษา หรือวัฒนธรรม ล้วนแล้วแต่สร้างชุดความคิดในการอธิบายตัวเอง ขณะเดียวกันก็เป็นการแบ่งความคิดของความเป็น “พวกเรา” (Self/Us) และ “พวกเขา” (Other/Them) ซึ่งในส่วนนี้ก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า “ศาสนา” เป็นเครื่องมือที่มีพลังในการกำหนดความคิดและการกระทำได้มากกว่าปัจจัยทางอัตลักษณ์อื่น (Kadayifçi-Orlleana, 2003, p. 27) ทั้งนี้ ศาสนาอาจถูกใช้เพื่อให้ความชอบธรรมกับการใช้ความรุนแรงหรืออาจเป็นเครื่องมือทางการเมือง

1 รอซูล หมายถึงศาสนทูตที่เป็นผู้ได้รับสาส์นจากพระเจ้าเพื่อที่จะเผยแพร่ต่อไป, รอซูลมุฮัมมัด คือ ศาสนทูตท่านสุดท้ายแห่งพระเจ้า ทุกครั้งที่กล่าวถึงท่านจะลงท้ายด้วย ศ็อลฯ ซึ่งย่อมาจาก ศ็อลลอลลอฮูอะลัยฮิวะซัลลิม ซึ่งมีความหมายว่าขอความสันติสุขจงประสบแด่ท่าน

ที่ใช้ประกอบการดำเนินนโยบายเพื่อให้ได้แรงสนับสนุนจากประชาชนในแต่ละชุมชน แต่ในขณะเดียวกันศาสนาเองก็สามารถเป็นเครื่องมือที่มีพลังในการสร้างสันติภาพ (Peace-building) โดยที่ประเด็นศาสนาจะนำมาซึ่งความรู้สึกร่วมของกลุ่มขัดแย้งบนฐานของคุณธรรม จิตใจและแก่นของศาสนาที่เน้นไปที่ความสงบสุขนั่นเอง ดังนั้นแล้วสถาบันและตัวแสดงของศาสนาเป็นผู้แทนความเปลี่ยนแปลง (Agent of change) ที่สำคัญ ไม่ว่าจะด้วยการใช้บทบาทของการประนีประนอมหรือการให้ความรู้แก่สังคม (Kadayifçi-Orleana, 2003, p. 29)

อิสลาม ก็เช่นกันแม้ว่ากรอบของศาสนาอิสลามจะมีการอนุญาตในการทำสงครามในกรณีที่ต้องการให้การปลดปล่อยจากการถูกกดขี่และเพื่อป้องกันตนเอง ด้วยกับสภาพความเป็นจริงของสังคมมนุษย์ที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงความขัดแย้งได้ ซึ่งในกรณีนี้ไม่ใช่เป็นเพียงการต่อสู้เพื่อปกป้องตนเอง (Defensive War) แต่การต่อสู้ในลักษณะที่เริ่มเอง (Offensive War) ในสภาวะที่จำเป็นต้องใช้การสงครามเพื่อที่จะปลดปล่อยจากการถูกกดขี่ในบริบทของสังคมที่เป็นอยู่ก็เป็นแนวทางที่ปรากฏให้เห็น ภายใต้ขอบเขตที่กำหนด ดังในอัลกุรอาน (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ, 2556, หน้า 60, 199–200 และ 806) ได้ระบุว่า

“และพวกเจ้าจงต่อสู้ ในหนทางของอัลลอฮ์กับบรรดาผู้ที่ทำร้ายพวกเจ้า และจงอย่ารุกราน แท้จริงอัลลอฮ์ไม่ชอบบรรดาผู้รุกราน” (อัลบะเกาะเราะฮ์: 190)

“สำหรับบรรดาผู้ที่ถูกโจมตีนั้น ได้รับอนุญาตให้ต่อสู้ได้ เพราะพวกเขาถูกข่มเหง” (อัลฮัจญ์: 39)

“และจงประหาร ประหารพวกเขา ณ ที่ใดก็ตามที่พวกเขาพบพวกเขา และจงขับไล่พวกเขาออกจากที่ที่พวกเขาเคยขับไล่พวกเขาออก และการก่อความวุ่นวาย (พิตนะฮ์) นั้นร้ายแรงยิ่งกว่าการประหารประหารเสียอีก” (อัลบะเกาะเราะฮ์: 191)

“มีเหตุใดเกิดขึ้นแก่พวกเจ้ากระนั้นหรือ ที่พวกเจ้า

ไม่สู้รบในหนทางของอัลลอฮ์ต่างๆที่บรรดาผู้อ่อนแอไม่ว่าชาย หรือหญิง และเด็กๆต่างกล่าวกันว่า โอ้พระผู้อภิบาลของเรา โปรดนำพวกเราออกไปจากเมืองนี้ ซึ่งชาวเมืองเป็นผู้ข่มเหงรังแก” (อันนิสาอ์: 75)

แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น กรอบการทำสงครามข้างต้นนี้จะต้องอยู่บนฐานที่ไม่กระทบต่อผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการทำสงคราม เช่น เด็ก คนชรา ทาส ผู้หญิง และนักบวช ผู้ทรงศีล รวมถึงสัตว์ต่างๆ เป็นต้น

อย่างไรก็ดี อิสลาม ยังมีการระบุถึงแนวคิดสันติภาพตลอดจนแนวทางสันติวิธีและการจัดการความขัดแย้งสอดแทรกอยู่ทั้งในตัวบทอัลกุรอานและแนวทางการปฏิบัติของท่านศาสนทูตมุฮัมมัด (ศ็อลลา) ซึ่งเป็นสองแหล่งสำคัญที่สามารถอ้างอิงด้วยหลักการอิสลามที่แท้จริงได้ ดังนั้น งานเขียนชิ้นนี้จึงจะเน้นการอธิบายที่ยึดหลักสองแหล่งอ้างอิงข้างต้นเป็นสำคัญ ด้วยกับคำถามหลักที่ว่า อิสลามมีแนวคิดสันติภาพและเน้นสันติวิธีเหนือกว่าการใช้ความรุนแรงจริงหรือไม่ และหากมีเป็นไปในลักษณะใด ขณะเดียวกันแนวทางการจัดการความขัดแย้งในอิสลามเป็นอย่างไรและมีความสอดคล้องกับแนวทางการจัดการความขัดแย้งในปัจจุบันหรือไม่

### แนวคิดสันติภาพและสันติวิธีในอิสลาม (Peace and Non-violence in Islam)

อิสลามถือได้ว่าเป็นบทบัญญัติแห่งสันติภาพ และเป็นศาสนาแห่งความกรุณาโดยมีต้องสงฆ์ นอกจากนี้ผู้ที่ไม่เข้าใจบทบัญญัติของอิสลาม ผู้ที่จงเกลียดจงชังอิสลาม หรือผู้ที่ดื้อรั้นไม่ยอมรับต่อหลักฐานพยานเท่านั้นที่จะปฏิเสธ (ซูฟอัม, 2547, หน้า 52–53) ในเชิงนิยามความหมาย “อิสลาม” มาจากศัพท์ “สะละมะ” หมายถึงเข้าไปในสันติ หรือ “อัสลาม” หมายถึงยอมมอบน้อมตัว ฉะนั้นอิสลามจึงหมายถึง 1. สันติ 2. การยอมมอบตัวโดยนอบน้อม โดยนัยนี้ การแสวงสันติกับพระผู้เป็นเจ้า คือการยอมมอบตนโดยสิ้นเชิงยังพระประสงค์ของพระองค์ และการแสวงสันติกับมนุษย์ก็มีได้หมายถึงการไม่กระทบ

สิ่งใดบาดหมางใจหรือให้ร้ายต่อผู้อื่น แต่หมายถึงการทำดีต่อผู้อื่นด้วย (ดิเรก, 2547ข, หน้า 15)

ในธรรมนูญของอิสลามซึ่งก็คือ อัลกุรอานมีการระบุให้เห็นถึงคุณค่าของสันติภาพ ความยุติธรรม ความถูกต้องและความเท่าเทียมไว้อย่างชัดเจน นับตั้งแต่การใช้คำว่าสันติเป็นคำหลักในการทักทายในอิสลาม ด้วยคำว่า “ขอความสันติสุขจงประสบแก่ท่าน” ซึ่งทำให้เห็นว่าอิสลามได้ให้ความสำคัญกับสันติภาพและคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่เราจะทักทายต่อกันอย่างเท่าเทียม (Shomali, 2006, pp. 27–29) นอกจากนี้ยังมีโองการที่ระบุเกี่ยวกับสันติภาพในอัลกุรอาน (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ, 2556, หน้า 66) ความว่า

“โอ้บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย จงเข้าไปอยู่ในกระบวนการสันติภาพโดยทั่วทั้งหมดเถิด” (อัล-บะเกาะเราะฮ์: 208)

ขณะเดียวกัน คำว่า สันติ ยังเป็นอีกหนึ่งพระนามที่ใช้เรียกอัลลอฮ์ เป็นผู้ทรงสันติ ดังในอัลกุรอาน (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ, 2556, หน้า 1476) ที่มีใจความว่า

“พระองค์คืออัลลอฮ์ ซึ่งไม่มีพระเจ้าอื่นใดอีก นอกจากพระองค์ผู้ทรงอำนาจสูงสุด ผู้ทรงบริสุทธิ ผู้ทรงความศานติสุข ผู้ทรงคุ้มครองการศรัทธา ผู้ทรงปกป้องรักษาความปลอดภัย ผู้ทรงความยิ่งใหญ่ ภูมิโอบาบริสุทธิแต่อัลลอฮ์ให้พ้นจากสิ่งที่พวกเขาตั้งภาคีต่อพระองค์” (อัลฮัชร: 23)

ชาวมุสลิมในบางประเทศยังได้ตั้งชื่อเมืองพวกเขาว่า “คารุสสลาม” หรือ “คารุลอามาน” ซึ่งหมายถึง บ้านแห่งความสงบสันติและปลอดภัย เช่น บรูไนคารุสสลาม ฟาฏอนีคารุสสลาม หรือชื่อของเมือง เช่น เคดาห์คารุลอามาน เป็นต้น (ศราวดี, 2548, หน้า 46)

อิสลามอิลลุดฟีจะปะเกียได้อธิบายว่าสันติภาพในอิสลามมิใช่เป็นกระบวนการที่อยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์ส่วนตัว ชนชาติหรือประเทศชาติใดเป็นการ

เฉพาะ หากแต่เป็นศาสนบัญญัติแห่งสากล เป็นระบบที่ครอบคลุม เป็นธรรมนูญที่ควบคุมและสอดคล้องกับผู้คนในพื้นที่โลก ศาสนทูตทั้งหลายได้ร่วมกันก่อร่างสร้างแนวทางแห่งสันติภาพและความสงบสุขบนโลกนี้ กระทั่งในที่สุดสันติภาพก็ได้บังเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์เบ็ดเสร็จด้วยสารแห่งมุฮัมมัด(ศ็อลฯ) ผู้เป็นศาสนทูตคนสุดท้าย (ซูฟอัม, 2548, หน้า 38–39) ดังที่ท่านศาสนทูตได้มีวจนะไว้ความว่า

“อุปมาการเป็นศาสนทูตของฉันและศาสนทูตท่านอื่นๆในยุคก่อนหน้าฉัน ประหนึ่งชายคนหนึ่ง ที่สร้างบ้านอย่างสวยงามสมบูรณ์เพียงแต่เขาจัดอิฐอีกก้อนหนึ่ง ณ มุมหนึ่งของบ้านหลังนั้น ผู้คนทั้งหลายได้เดินเวียนรอบๆ บ้านหลังนั้นและตะลึงในความสวยงามของมัน พร้อมกับกล่าวว่า “หากมีอิฐอีกก้อนตรงนี้ (ณ มุมที่ยังขาดอยู่ แน่นอนบ้านหลังนั้นจะสวยงาม โดยไม่มีที่ติเลยทีเดียว)” ฉะนั้นแหละคืออิฐก้อนนั้น และฉันคือผู้ปิดท้ายบรรดาศาสนทูต”

อิสลามมีข้อกำหนดเกี่ยวกับสันติภาพระหว่างคนแต่ละคนกับพระเจ้าผู้ทรงสร้างเขา ระหว่างคนแต่ละคนกับความดีของเขา และระหว่างเขากับชุมชนของเขา สันติภาพสามารถสร้างขึ้นได้ในความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันของกลุ่มต่างๆ ในความสัมพันธ์ระหว่างแต่ละคนกับรัฐบาลของพวกเขา และในที่สุดเป็นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่อรัฐ ด้วยข้อกำหนดที่ครอบคลุมในทุกด้านของชีวิตนี้ จึงกล่าวได้ว่าอิสลามได้วางรากฐานของสันติภาพไว้อย่างแน่นหนาในทุกๆ ระดับ ตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล จนถึงระดับสังคมที่กว้างขวางออกไป (ภราดร, 2527, หน้า 67) ระบบของอิสลามได้วางพื้นฐานทั้งสันติภาพภายในของแต่ละบุคคลและได้วางโครงสร้างทางสังคมที่ป้องกันการกดขี่กันทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองซึ่งถือได้ว่าเป็นการป้องกันความรุนแรงเชิงโครงสร้างนั่นเอง ดังนั้นศาสนาอิสลามไม่ใช่เพียงศาสนาที่มีความหมายว่าสันติภาพเท่านั้น หากแต่วิถีทั้งหมดของ

อิสลามนั้นคือวิถีแห่งสันติภาพ ศาสนาอิสลามจึงมิได้เป็นเพียงชื่อ และคำทักทายเท่านั้น แต่สิ่งเหล่านี้เป็นเพียงกุศโลบายหนึ่งที่จะทำให้มุสลิมและผู้ที่เกี่ยวข้องผูกพันกับมุสลิมได้ระลึกไว้เสมอว่า ศาสนาอิสลามคือ ศาสนาแห่งสันติภาพ (คัทลียา, 2550, หน้า 220)

นอกจากแนวคิดสันติภาพกับอิสลามที่เป็นเพียงนามธรรมแล้ว อิสลามยังมีบทบัญญัติเกี่ยวกับสันติภาพที่เป็นรูปธรรมอีกด้วย เช่น อิสลามได้กำหนดไว้ในการทำฮัจญ์ให้มุสลิมได้ฝึกฝนความมีสันติ กล่าวคือ ผู้ใดที่ได้ตั้งเจตนาและเข้าสู่กระบวนการของการทำฮัจญ์แล้ว นับตั้งแต่วันที่นั้นเป็นการห้ามสำหรับเขาในการกระทำใดๆ อาทิ ตัดเล็บ โกนผม เต็ดใบไม้ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ต่ำตั่วหรือกระทำการใดๆ ที่สร้างความเดือดร้อนหรือความไม่พอใจแก่คนอื่น ไม่ว่าด้วยมือหรือลิ้นของเขา เขาไม่อนุญาตให้โต้ตอบใดๆ แม้ว่าเขาจะประจันหน้ากับฆาตกรที่ฆาปิตาผู้บังเกิดเกล้าของเขา เป็นต้น (ซูฟอัม, 2547, หน้า 47)

ในขณะที่ประเด็นอิสลามกับสงคราม อัล-บันนา (ซูฟอัม, 2547, หน้า 56) ได้อธิบายว่า กฎเกณฑ์หลักประการหนึ่งที่อิสลามได้กำหนดไว้สำหรับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ คือ ความสงบสุข ความสามัคคี และความมั่นคง ในขณะที่เดียวกันอิสลามเป็นศาสนาที่คำนึงถึงความ เป็นจริงและไม่เคยหลีกเลี่ยงความเป็นจริงครบใดที่โลกยังมีกลุ่มของมนุษย์ที่หลากหลายด้วยอารมณ ความรู้สึก และความต้องการที่ไม่สิ้นสุดและครบใดที่การแข่งขันในการดำรงชีวิตเช่นนี้ยังคุกรุ่นอยู่ในจิตใจของมนุษย์ไม่ว่าในระดับปัจเจกหรือสังคมก็ตาม แน่แน่นอนที่สุดว่าจะต้องมีความขัดแย้งอันนำไปสู่การปะทะกันในบางครั้ง ด้วยเหตุนี้สงครามจึงเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้และเป็นวิธีการที่น่าขบถหากสงครามมีวัตถุประสงค์เพื่อต่อต้านผู้รุกราน ขยับขยับความอยู่ดีธรรม พิทักษ์สัญชาตญาณและยื่นมือเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ถูกกดขี่ สงครามในลักษณะเช่นนี้เป็นคุณงามความดีประการหนึ่งที่สามารถสร้างความดีงาม ความประเสริฐ และความสูงส่งให้แก่มวลมนุษยชาติ แต่หากกระทำสงครามโดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความพินาสและหาชนะบนพื้นโลกหรือกดขี่ข่มเหงผู้อ่อนแอ สงครามในลักษณะนี้ถือเป็นความเลวทรามที่จะก่อให้เกิดความชั่ว

ร้าย และนำความหายนะมาสู่มวลมนุษยชาติ

นอกจากนั้นแล้ว ซัยคฺยูซุฟ อัล-เกาะเราะฆอวียได้ อธิบายว่า สิ่งยืนยันอีกประการหนึ่งในความมุ่งมั่นของอิสลามต่อสันติภาพ คือ อิสลามได้บังคับขามุสลิมให้หยุดสงครามและไม่อนุญาตให้มีการรบราฆ่าฟันตลอดระยะเวลา 4 เดือน ซึ่งใช้เวลา 1 ใน 3 ของปี มุสลิมไม่ได้รับอนุญาตให้กระทำสงครามในช่วง 4 เดือนดังกล่าวที่เป็นที่รู้จักในชื่อเดือนหะรอม(ต้องห้าม) อันได้แก่ ชุลกัจอะห์ ชุลอิจญะฮฺ มุฮัรรอหม และรอญับ (มัสลัน, 2549, หน้า 23) ซึ่งอัลลอฮฺทรงคาร์สไว้ว่าในอัลกุรอาน ความว่า

*“ผู้ศรัทธาทั้งหลาย จงอย่าให้เป็นที่อนุมัตซึ่งบรรดาเครื่องหมายแห่งศาสนาของอัลลอฮฺ และเดือนที่ต้องห้าม (มิให้ทำการสู้รบและหลังเลือดกัน)” (อัลมาอิดะฮฺ: 2)*

ดิเรก (2547ก, หน้า 32) กล่าวว่า “สันติภาพตั้งอยู่บนความเที่ยงธรรม การเสียสละทำให้เกิดความรักและความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สันติภาพจะตั้งอยู่บนการเอารัดเอาเปรียบกันไม่ได้ สันติภาพและภราดรภาพในอิสลาม จึงมาจากความเข้าใจให้ลึกซึ้งและการปฏิบัติโดยไม่เอาหน้า แต่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตอย่างแท้จริง หลักการที่กล่าวมานี้ หมายถึงการอยู่ร่วมกันโดยผาสุก มีความเป็นธรรม มีจิตเมตตา มีความจริงใจและซื่อตรงต่อกันและกัน กฎหมายระหว่างประเทศที่ต้องการเช่นนี้เหมือนกัน จะหาหลักการเช่นนี้ได้ที่ไหนนั้น มิต้องไปไกล มิต้องเสียเวลา อยู่ใกล้ๆ ในหลักธรรมคำสอนของอิสลามนี้เอง”

ฉะนั้น จะเห็นได้ว่า แนวคิดสันติภาพได้สอดแทรกในหลักคำสอนของอิสลามที่ถ่ายทอดสู่อัลกุรอานและจริยวัตรของท่านศาสนทูต นับตั้งแต่มีมติของการใช้คำ เช่น ความหมายของอิสลามโดยรากศัพท์ การทักทายของชาวมุสลิม ชื่อหนึ่งที่ใช้เรียกพระเจ้า หรือชื่อเมืองมุสลิม เป็นต้น วิถีของอิสลามที่ระบุนไว้ซึ่งความสัมพันธ์ต่างๆในสังคมให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ ตลอดจนถึงสะท้อนสู่หลักการปฏิบัติที่ใ้ควบคู่กับหลักแห่งความสันติ ไม่ว่าจะเป็น

การทำฮัจญ์ หรือ หลักเกณฑ์การทำและงดเว้นสงครามก็ตาม

อย่างไรก็ดี ปัจจุบันนี้มีนักวิชาการกลุ่มหนึ่งได้พยายามที่จะเสนอแนวความเห็นว่าเป็นไปในปัจจุบัน ทั้งการพัฒนาของโลก วิธีการใช้ชีวิตที่ปรับเปลี่ยนจากกรอบของชนเผ่าสู่การอยู่ร่วมเป็นรัฐที่มีฐานของความหลากหลาย ตลอดจนการพัฒนาาระบบเทคโนโลยีในการสร้างอารุสงครามที่มีอำนาจทำลายล้างสูงขึ้น การใช้ความรุนแรงที่เป็นข้ออนุมัติอยู่ในอิสลามจึงอาจไม่เหมาะสมกับสภาพที่เป็น ไปอีกต่อไป และเน้นไปที่การใช้วิธีการที่สันติมากขึ้น (สุชาติ, 2550, หน้า 25–26) ดังเช่นที่ระบุในอัลกุรอาน ความว่า

“ทุกครั้งที่พวกเขาจุดไฟขึ้นเพื่อทำสงคราม อัลลอฮ์ก็ทรงดับไฟนั้นเสีย และพวกเขาเพียงพยายามบ่อนทำลายในดินแดนดิน และอัลลอฮ์นั้นไม่ทรงชอบผู้บ่อนทำลายทั้งหลาย” (อัล-มาอิดะหะ: 64)

นอกจากนั้นแล้ว สิ่งที่ได้เห็นได้ชัดที่สุด อาจสามารถอธิบายจากสิ่งที่เป็นพื้นฐานที่สุด (Back to basic) ได้เช่นกัน ในกรณีนี้ หากย้อนกลับไปมองถึง หลักปฏิบัติพื้นฐานทั้ง 5 ประการของอิสลาม ซึ่งประกอบไปด้วย การเชื่อมั่นและศรัทธาในอัลลอฮ์และท่านรอซูล การละหมาด 5 เวลาต่อวัน การบริจาคทาน การถือศีลอด และการทำฮัจญ์ วิธีการปฏิบัติเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นไปด้วยวิถีสันติ การเชื่อฟัง ช่วยเหลือแบ่งปันความรับผิดชอบทางสังคม การเสียสละ เชื่อในความเป็นหนึ่งเดียวของประชาชาติ ตลอดจนฝึกและควบคุมจิตใจของตนให้อุดหนุนอยู่ในความสงบทั้งสิ้น วิธีการเหล่านี้หากมองเทียบแล้วก็นับได้ว่าเป็นรูปแบบของสันติวิธี (Non-violence) นั่นเอง (Kadayifci-Ortleana, 2003, p. 56) ท้ายสุดแล้ว เมื่อเกิดความศรัทธาจากภายในจิตใจแล้ว ก็จะสะท้อนสู่มิติภายนอกของการสร้างสันติภาพทั้งในระดับปัจเจก ระดับสังคม ระดับชาติ และระดับโลกได้

### แนวคิดการจัดการความขัดแย้งในอิสลาม (Conflict Resolution in Islam)

ความขัดแย้ง (Conflict) ได้เกิดขึ้นมาเป็นระยะเวลาช้านานแล้ว ไม่ว่าจะในระดับส่วนบุคคล กลุ่ม หรือระหว่างประเทศ ทั้งที่มีคู่ขัดแย้งเพียงสองหรือมีมากกว่านั้น กรอบการคิดเพื่อจัดการกับความขัดแย้งเหล่านี้จึงเกิดขึ้นมาควบคู่ไปกับการจัดการความขัดแย้ง (Conflict Resolution) คือวิธีการหรือกระบวนการในการลดหรือยุติความขัดแย้งระหว่างคู่ขัดแย้ง โดยอาจแบ่งเป็นช่วงของการป้องกัน การลดความรุนแรงและการหาแนวทางจัดการที่ถาวร ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อหยุดสงครามและสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นนั่นเอง อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งมีลักษณะไม่ตายตัว ดังนั้นวิธีการที่เฉพาะเจาะจงจึงไม่สามารถกำหนดได้ตายตัว หากแต่ขึ้นอยู่กับลักษณะของความขัดแย้งนั้นๆ บางครั้งอาจยุติด้วยความรุนแรง บางครั้งอาจหยุดเพราะเวลาที่เปลี่ยนบริบทความขัดแย้ง หรือบางครั้งอาจยุติด้วยข้อตกลงร่วมกัน (Monjur, 2011, pp. 111–112) อย่างไรก็ตาม มีแนวทางแบบตะวันตกที่ออกมาเพื่ออธิบายการจัดการความขัดแย้งอย่างเป็นระบบ เช่น โมเดลนาฬิกาทราย (the hourglass model) ซึ่งอธิบายว่าในแต่ละช่วงของความขัดแย้งจะมีแนวทางการจัดการความขัดแย้งที่ต่างกัน นับตั้งแต่เมื่อเริ่มมีความต่าง ก็ควรใช้วิธีการสร้างสันติภาพเชิงวัฒนธรรม เมื่อพัฒนาสู่การขัดแย้งก็ควรสร้างสันติภาพเชิงโครงสร้าง เช่น การพัฒนาทักษะขององค์กรภาคประชาสังคม ถัดไปเมื่อเริ่มเกิดเป็นข้ออำนาจแล้ว ก็ควรให้เกิดการสร้างสันติภาพในระดับผู้นำผ่านการทูตและการเจรจา เมื่อถึงขั้นของความรุนแรงแล้วควรรักษาสันติภาพโดยการจัดการกับวิกฤตการณ์นั้นๆ และเมื่อถึงขั้นของสงคราม สิ่งที่ต้องทำคือการจำกัดขอบเขตของสงคราม กระทั่งเกิดข้อตกลงหยุดยิง ก็ควรใช้การรักษาสันติภาพ จนเกิดข้อตกลง ผ่านการพูดคุยระดับผู้นำ และเกิดสภาวะปกติ สร้างความร่วมมือพัฒนาเชิงโครงสร้างและเกิดความปรองดอง ขึ้นมา (Ramsbotham, Miall, & Woodhouse, 2011, pp. 12–14) เป็นต้น

Avruch และ Black (อ้างถึงใน Özçelik, 2007, pp. 5–6) เริ่มตั้งคำถามถึงกรอบของการนำวัฒนธรรมเข้ามามี

ส่วนในการวิเคราะห์ความขัดแย้ง และให้มีส่วนสำคัญในการหาแนวทางการจัดการความขัดแย้ง เช่นเดียวกับที่ Lederach และ Wehr (อ้างถึงใน Özçelik, 2007, p. 6) ก็ได้พัฒนาแนวคิดที่ผู้จัดการความขัดแย้งมาจากคนที่อยู่ในความขัดแย้งนั้นๆ มาเป็นทางเลือกหนึ่งของการนำคนนอกเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการความขัดแย้ง ดังนั้นกรอบของการจัดการความขัดแย้งจึงได้ขยายองค์ความรู้ในการศึกษาแนวทางเลือกในแต่ละบริบทพื้นที่ที่มากกว่า เพียงใช้แนวทางแบบตะวันตกเสมอไป กรอบคิดการจัดการความขัดแย้งของอิสลามเองก็เป็นอีกหนึ่งแนวทางที่มีการศึกษามากขึ้น แม้ว่าจะไม่สามารถระบุวิธีการหรือกรอบโมเดลที่แน่ชัดได้แต่ก็เห็นแนวคิดการจัดการความขัดแย้งที่สอดคล้องกับการปฏิบัติโดยทั่วไป โดยเฉพาะการใช้บุคคลที่สามเข้ามามีส่วนในการจัดการความขัดแย้ง (Özçelik, 2007, p. 7) สำหรับแนวทางการจัดการความขัดแย้งในอิสลามนั้น นอกเหนือจากแนวทางการใช้สงครามที่ระบุเอาไว้ ในอัลกุรอานและแนวทางของท่านรอซูลมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) (ซึ่งฐานของที่มาทั้งสองจะเป็นหมวดหลักในการอธิบายต่อไป) ถึงแนวทางการจัดการความขัดแย้งทั้งในระดับระหว่างบุคคล ระหว่างกลุ่ม และระหว่างศาสนาที่ต่างกัน ด้วยรูปแบบของการใช้วิธีการพูดคุยการประนีประนอมเจรจาไกล่เกลี่ยหรือการใช้คนกลาง และการตัดสินที่วางอยู่บนความยุติธรรม ตามความเหมาะสมของแต่ละบริบท (Islam, 2012, p. 31; Labdo, 2010; Monjur, 2011, pp. 113–123; Özçelik, 2007, pp. 3–17)

#### แนวทางการจัดการความขัดแย้งตามอัลกุรอาน

แนวทางของอิสลามตามอัลกุรอาน (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ, 2556, หน้า 1252, 657–658 และ 989) ได้ระบุให้มีการตักเตือนและเผยแพร่ศาสนาด้วยการปรึกษาหารือ การพูดคุยสนทนาด้วยคำพูดที่ดี ดังที่ว่า

“...และกิจการของพวกเขามีการปรึกษาหารือกันระหว่างพวกเขา” (อิซซุรอ: 38)

“จงเรียกร้องสู่แนวทางแห่งพระเจ้าของสุเจ้าโดยสุขุม และการตักเตือนที่ดี และจงโต้แย้งพวกเขาด้วยสิ่งที่ดีกว่า แท้จริงพระเจ้าของพระองค์และ

พระองค์ทรงรู้ดียิ่งถึงบรรดาผู้ที่อยู่ในทางที่ถูกต้อง” (อัน-นะห์ล: 125)

“และพวกเจ้าอย่าโต้เถียงกับพวกอะฮ์ลุลคิตาบ (ชาวคริสต์และชาวยิว) เว้นแต่ด้วยวิธีที่ดีกว่า นอกจากบรรดาผู้ธรรมในหมู่พวกเขา...” (อัล-อันกะบุต: 46)

ในดัวบทอัลกุรอาน (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ, 2556, หน้า 1349–1350 และ 216) ยังได้ระบุอย่างชัดเจนถึงการจัดการความขัดแย้ง นับตั้งแต่การใช้วิธีการประนีประนอมไกล่เกลี่ยด้วยความยุติธรรมขณะที่มีข้อพิพาทระหว่างสองฝ่าย ดังที่ว่า

“และหากมีสองฝ่ายจากบรรดาผู้ศรัทธาทะเลาะวิวาทกัน พวกเขาก็จงไกล่เกลี่ยระหว่างทั้งสองฝ่าย หากฝ่ายหนึ่งในสองฝ่ายนั้นละเมิดอีกฝ่ายหนึ่ง พวกเขาก็จงปรามฝ่ายที่ละเมิดจนกว่าฝ่ายนั้นจะกลับสู่พระบัญชาของอัลลอฮ์ ฉะนั้นหากฝ่ายนั้นกลับ (สู่พระบัญชาของอัลลอฮ์) แล้ว พวกเขาก็จงประนีประนอมระหว่างทั้งสองฝ่ายด้วยความยุติธรรม และพวกเจ้าจงให้ความเที่ยงธรรม (แก่ทั้งสองฝ่าย) เถิด แท้จริงอัลลอฮ์ทรงรักใคร่บรรดาผู้ให้ความเที่ยงธรรม/แท้จริงบรรดาผู้ศรัทธานั้นเป็นที่นอองกัน ฉะนั้นพวกเจ้าจงไกล่เกลี่ยประนีประนอมกันระหว่างที่นอองทั้งสองฝ่ายของพวกเจ้า และจงยำเกรงอัลลอฮ์เถิด หวังว่าพวกเจ้าจะได้รับความเมตตา” (อัล-หุญรอต: 9–10)

“ไม่มีความดีใดๆ ในการพูดคุยซิบอันมากมายของพวกเขา นอกจากผู้ที่ใช้ให้ทำงานหรือให้ทำสิ่งที่ดีงาม หรือให้ประนีประนอมระหว่างผู้คนเท่านั้น และผู้ใดกระทำความดีแล้วแสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอฮ์แล้ว เราจะให้แก่เขาซึ่งรางวัลอันใหญ่หลวง” (อัน-นิสาอ์: 114)

นอกจากนั้นแล้วกระบวนการใช้คนกลางหรือฝ่ายที่สามเพื่อช่วยในการตัดสินกรณีพิพาทก็ได้ถูกระบุเอาไว้ในอัลกุรอานเช่นเดียวกัน ในกรณีผู้ตัดสินจะต้องตัดสิน

ด้วยความยุติธรรมแก่คู่พิพาท และต้องประกอบด้วยการ ฟังคำให้การจากพยานจากทั้งสองฝ่าย เช่น ที่ระบุว่า

“และหากพวกเจ้าหัวหน้าแรงงานแตกแยกระหว่าง เขาทั้งสอง ก็จงส่งผู้ตัดสินคนหนึ่งจากครอบครัว ของฝ่ายชาย และผู้ตัดสินอีกคนหนึ่งจาก ครอบครัวฝ่ายหญิง หากทั้งสอง ประารถนาให้มีการ ประนีประนอมกันแล้ว อัลลอฮ์ก็จะทรงให้ ความสำเร็จในระหว่างทั้งสอง...” (อัน-นิสาอ์: 35)

“แท้จริงอัลลอฮ์ทรงใช้พวกเจ้าให้มอบคืนบรรดา ของฝากแก่เจ้าของของมัน และเมื่อพวกเจ้าตัดสิน ระหว่างผู้คน พวกเจ้าก็ต้องตัดสินด้วยความ ยุติธรรม แท้จริงอัลลอฮ์ทรงแนะนำพวกเจ้าด้วยสิ่ง ซึ่งดีจริง ๆ แท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรง ได้ยินและ ได้ เห็น” (อัน-นิสาอ์: 58)

“ผู้ศรัทธาทั้งหลาย! จงเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยดี เพื่ออัลลอฮ์เป็นพยานด้วยความเที่ยงธรรมและจง อย่าให้การเกลียดชังพวกหนึ่งพวกใด ทำให้พวก เจ้าไม่ยุติธรรม จงยุติธรรมเถิด มันเป็นที่ใกล้กับ ความยำเกรงยิ่งกว่า และพึงยำเกรง อัลลอฮ์เถิด แท้ จริงอัลลอฮ์นั้น เป็นผู้ทรงรอบรู้อย่างละเอียดในสิ่ง ที่พวกเจ้ากระทำกัน” (อัล-มาอิดะฮ์: 8)

#### แนวทางการจัดการความขัดแย้งของท่านรอซูลมุฮัมมัด (ศ็อลลา)

ท่านรอซูลมุฮัมมัด (ศ็อลลา) นับได้ว่าเป็นผู้ที่ใช้วิธี การจัดการความขัดแย้งด้วยการประนีประนอมเจรจาพูด คุยที่ดีเยี่ยมคนหนึ่ง นับตั้งแต่ก่อนที่ท่านรอซูลจะได้รับ แต่งตั้งเป็นศาสนทูตจากอัลลอฮ์ ท่านรอซูลเคยเข้าไปมี ส่วนในการสังเกตการณ์เหตุการณ์ความขัดแย้งของกลุ่ม ชนอาหรับในช่วงเวลานั้นซึ่งมีวิธีการจัดการความขัดแย้ง เดิมอยู่ เช่น กรณีการตั้งกรรมการตัดสินข้อพิพาท หรือ ฮิลฟุล ฟุฎูล ที่เริ่มหลังจากสงครามฮับบ เป็นการร่วม สัตยาบันจากหลายๆเผ่าในมักกะฮ์ เพื่อสร้างความเชื่อมั่น

ว่าจะมีการคุ้มครอง ปกป้องสิทธิ และให้ความยุติธรรมกับ ทุกฝ่าย โดยมีเหตุจากการที่ชายชาวเยเมนนำสินค้ามา ค้าขายที่มักกะฮ์ ซึ่ง อัลอัซบีน วาอิด จากเผ่า ชะฮัม ได้รับ ซ้อสินค้าของชายคนนั้น แต่ไม่ยอมจ่ายค่าสินค้าตามที่ ตกลงไว้ทั้งยังเก็บสินค้าทั้งหมดไว้กับตัวเอง เมื่อชายจาก เยเมน เรียกร้องสิทธิที่ควรจะได้รับ บิน วาอิดกลับเรียก พรรคพวกจากเผ่าอื่นๆในมักกะฮ์ ให้มาร่วมเป็นพยานดัง นั้น ชายผู้นั้นจึงขึ้นไปบนเขาญับช แล้วตะโกนขอความช่วยเหลือเสียงดัง กระทั่งซุบัยรจาก เผ่าอับดุลมุญญูอิลิบ ได้ยิน และกล่าวว่า ใครทำอะไรชายผู้ถูกทอดทิ้งคนนี้ จาก นั้นจึงได้ตกลงกัน และยอมคืนทรัพย์สินให้กับชายคนนั้น หลังจากนั้นทุกเผ่าในมักกะฮ์ก็ตกลงทำการสาบานตั้ง กรรมการตัดสินข้อพิพาทและจะไม่ละเมิดสิทธิของกัน และกัน วิธีการนี้ก็ยังคงประยุกต์ใช้ต่อไปหลังจากอิสลามเข้า มา จนกระทั่งหลังจากที่ท่านเป็นศาสนทูตแล้ว ท่าน ได้ กล่าวถึงการจัดการความขัดแย้งด้วยวิธีการนี้ว่าเป็นการ งานที่ท่านรักที่สุดก่อนยุคอิสลามและหากชาวอาหรับมัก กะฮ์ จะทำการสาบานเช่นนี้อีก ในช่วงหลังอิสลามได้เข้า มา ท่านก็จะเข้าร่วมด้วย (Monjur, 2011, p. 113)

อีกกรณีที่เห็นถึงความหลักแหลมของท่านรอซูล ก่อนหน้าที่จะได้รับแต่งตั้งเป็นศาสนทูตเมื่อตอนที่ท่าน อายุ 35 ปี ท่านได้แก้ปัญหาคดีการวางหินดำในกะอูบะฮ์ (Kabab) ที่ชาวคูร็อยซุได้บูรณะภายหลังจากเกิดน้ำท่วม และไม่มีระบบความปลอดภัย แต่เมื่อจะนำหินดำไปวางก็ เกิดปัญหาระหว่างเผ่าต่างๆ ว่าใครจะเป็นผู้ถือหินดำ กระทั่งเกิดการถกเถียงกันและตกลงว่าให้ผู้ที่เดินเข้ามาคน แรกจะเป็นผู้ตัดสิน ปรากฏว่าเป็นท่านนบีมุฮัมมัด เมื่อ ทราบถึงปัญหา ท่านจึงใช้วิธีการนำผ้าปูลงกับพื้น แล้ว ท่านก็ยกหินดำวางลงตรงกลางผ้าผืนนั้นและให้ทุกฝ่ายจับ ที่ชายผ้าและยกพร้อมกัน แล้วท่านก็เป็นคนหยิบหินดำขึ้น วางที่กะอูบะฮ์เองและการตัดสินได้สร้างความพอใจให้กับ ทุกฝ่ายในครั้งนี้ท่านรอซูลจึงใช้บทบาทการเป็นผู้ไกล่ เกลี่ยตัดสินระหว่างคู่ขัดแย้ง บนฐานของความเป็นกลาง และยังคงรักษาผลประโยชน์ร่วมกันของทุกฝ่ายนั่นเอง (อับดุลลอฮ์อิบน์ อับดิเราะฮ์มาน อัลค็อรอาน, ม.ป.ป.; Monjur, 2011, p. 114)



เมื่อมีอายุ 40 ปี ท่านได้รับโองการแต่งตั้งเป็นรอซูลหรือศาสนทูตแล้วเริ่มเผยแพร่อิสลามแก่บรรดาชาวมักกะฮ์ที่ต่อต้านท่านรอซูลซึ่งใช้ทุกวิถีในการห้ามและกดขี่มุสลิมใหม่ ตลอดจนขัดขวางการทำงานของท่าน แต่ด้วยจำนวนของมุสลิมที่เพิ่มขึ้นจึงทำให้ชาวคูเรย์ฮ์เริ่มหันมาให้การต่อรองกับท่านรอซูลให้หยุดการเผยแพร่ หากแต่ท่านรอซูลยังคงใช้ความอดทน ยืนหยัดในอุดมการณ์ หลีกเลียงความรุนแรง และเผยแพร่อิสลามต่อไป หากแต่เมื่อจำนวนขยายขึ้นท่านรอซูลต้องกลายเป็นผู้นำของกลุ่มไปด้วยโดยปริยาย หลังจากนั้นเกิดเหตุการณ์ที่มาดะนะฮ์เกิดข้อขัดแย้งระหว่างตระกูลฮาซิมและกือซเรอญญ และในเวลา นั้นมักกะฮ์ไม่ปลอดภัยสำหรับมุสลิม ท่านจึงตอบรับคำเชิญของชาวมาดะนะฮ์ที่เป็นมุสลิมในการให้ท่านไปช่วยแก้ไขข้อขัดแย้ง เมื่อไปถึงท่านได้ใช้อิสลามเป็นการเชื่อมโยงสองตระกูล และทั้งสองตระกูลก็ตอบรับอิสลาม ครั้งนี้ท่านรอซูลได้ใช้บทบาทของ*การเป็นคนกลาง*ในการแก้ไขความขัดแย้งของทั้งสองกลุ่ม มิใช่ด้วยประเพณีหากแต่เป็นกรอบของความเป็นพี่น้องอิสลามด้วยกันนั่นเอง (อับดุลลอฮ์อิบน์ อับดิรเราะฮ์มาน อัลค็อรอาน, ม.ป.ป.; Monjur, 2011, pp. 116–119)

ภายหลังจากที่ได้อพยพผู้มาดะนะฮ์แล้ว ท่านรอซูลได้สร้างความปลอดภัยและความมั่นคงขึ้น ท่านใช้วิธีการทำข้อตกลงกับชาวยิวเพื่อสร้างความร่วมมือและการอยู่ร่วมกัน ภายหลังจากปรึกษากับตัวแทนจากทุกกลุ่มในมาดะนะฮ์ก็เกิด กฎบัตรมาดะนะฮ์ ขึ้นซึ่งถือว่าเป็นกฎบัตรแรกที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์โลก โดยมีเนื้อหาในการให้สถานะทางสังคมที่เท่าเทียมแก่ชาวยิวและมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนา แต่อยู่ภายใต้กรอบกฎหมายอิสลาม ครั้งนี้ท่านรอซูลจึง*ใช้บทบาททางการทูตและข้อตกลง*ขึ้นมา เช่นเดียวกับกรณีหลังจากเกิดสงครามฮุคัยบียะฮ์เมื่อในปีคริสต์ศักราชที่ 628 ชาวคูเรย์ฮ์ในมักกะฮ์ไม่ยอมให้มุสลิมเข้าไปทำอุมเราะฮ์กระทั่งเกือบจะเกิดสงคราม ท่านรอซูลเลือกใช้*แนวทางการเจรจา* แล้วจบลงด้วยเกิดสนธิสัญญา

อัลฮุคัยบียะฮ์ (The Treaty of Al-Hudaibiyya) โดยมีรายละเอียดว่าให้มุสลิมเดินทางกลับในปีนี้แล้วปีหน้าให้กลับไปทำใหม่ให้ยุติสงครามระหว่างทั้งสองฝ่ายเป็นเวลา 10 ปี หากมุสลิมจากมักกะฮ์ไปอยู่มาดะนะฮ์ให้ส่งกลับ และหากใครออกจากความเป็นมุสลิมแล้วกลับไปมักกะฮ์ ชาวคูเรย์ฮ์จะไม่ส่งเขาคืนให้กับมุสลิม ทั้งนี้บุคคลในเผ่าต่างๆ ที่จะเข้าร่วมกับมุฮัมมัดหรือคูเรย์ฮ์ก็ยอมทำได้ แม้ว่ารายละเอียดจะทำให้มุสลิมดูเหมือนเสียเปรียบ หากแต่ผลที่มุสลิมได้รับคือทำให้มุสลิมได้รับการยอมรับมีเสถียรภาพและรักษาดินแดนไว้ได้ ยุติสงครามกับชาวคูเรย์ฮ์มักกะฮ์และมีโอกาสสื่อสารกับกลุ่มอื่นๆมากขึ้น จนทำให้มีจำนวนผู้เข้ารับอิสลามเพิ่มขึ้น ครั้งนี้จึงเห็นว่าท่านรอซูลได้ให้ความสำคัญกับ*วิธีการเจรจาเพื่อยุติข้อพิพาท* (อับดุลลอฮ์อิบน์ อับดิรเราะฮ์มาน อัลค็อรอาน, ม.ป.ป.; Monjur, 2011, pp. 119–122)

จากตัวอย่างที่เห็นได้ชัดข้างต้นจะเห็นได้ว่าท่านรอซูลได้ใช้วิธีการจัดการความขัดแย้งที่มีลักษณะไม่ตายตัวขึ้นอยู่กับแต่ละกรณี แต่หลักการสำคัญคือการพูดคุยเจรจา ประนีประนอมไกล่เกลี่ยและช่วยในการตัดสินใจพิพาททั้งในฐานะของผู้นำทางศาสนาและทางการเมือง นอกจากนั้นในหะดีษของท่านรอซูลยังสอดแทรกความสำคัญของวิธีการเหล่านี้อยู่ด้วยเช่นกัน เช่น

รายงานจากอะบีสูรอยเราะฮ์ กล่าวว่า ท่านรอซูล (ศ็อลฯ) กล่าวว่า : “ทุกๆ วัชระของมนุษย์มีการทำชอคาเกาะฮ์(การบริจาคทาน)ในทุกๆ วันดวงอาทิตย์โผล่ขึ้นมา การที่ท่านได้ประนีประนอมระหว่างสองคนด้วยความเป็นธรรม ก็เป็นชอคาเกาะฮ์...คำพูดที่ดีก็เป็นชอคาเกาะฮ์ ทุกๆ อย่างก้าวที่ท่านเดินไปละหมาด ก็เป็นการชอคาเกาะฮ์และการที่ท่านขจัดสิ่งที่เป็นอันตรายออกจากถนนหนทาง ก็เป็นการชอคาเกาะฮ์” (บันทึกโดยนุคอรีฮ์และมุสลิม)<sup>1</sup>

<sup>1</sup> ดูในนุคอรีฮ์เล่ม 5 หน้า 266 และดูในมุสลิม หะดีษเลขที่ 1009อ้างอิงถึงใน <http://www.islammore.com/main/content.php?page=sub&category=6&id=779>

ครั้งหนึ่งมีชาวอาหรับชนบทคนหนึ่งเข้ามาในมัสญิดแล้วก็ปีศาจวลงที่พื้น ผู้คนได้กรูไปยังเขาเพื่อจะทำร้ายชายผู้นั้น ท่านรอซูลกล่าวว่า: “ปล่อยเขาไปเถิด และเอาน้ำราดลงไปที่ปีศาจวลงนั้น กระป๋องหนึ่งหรือจำนวนหนึ่ง แท้จริงแล้ว พวกท่านถูกส่งมาเพื่อเป็นผู้ให้ความสะดวก มิใช่ถูกส่งมาเพื่อเป็นผู้ทำความยากลำบากแต่ประการใด” (บันทึกโดยบุคอรีฮ์)

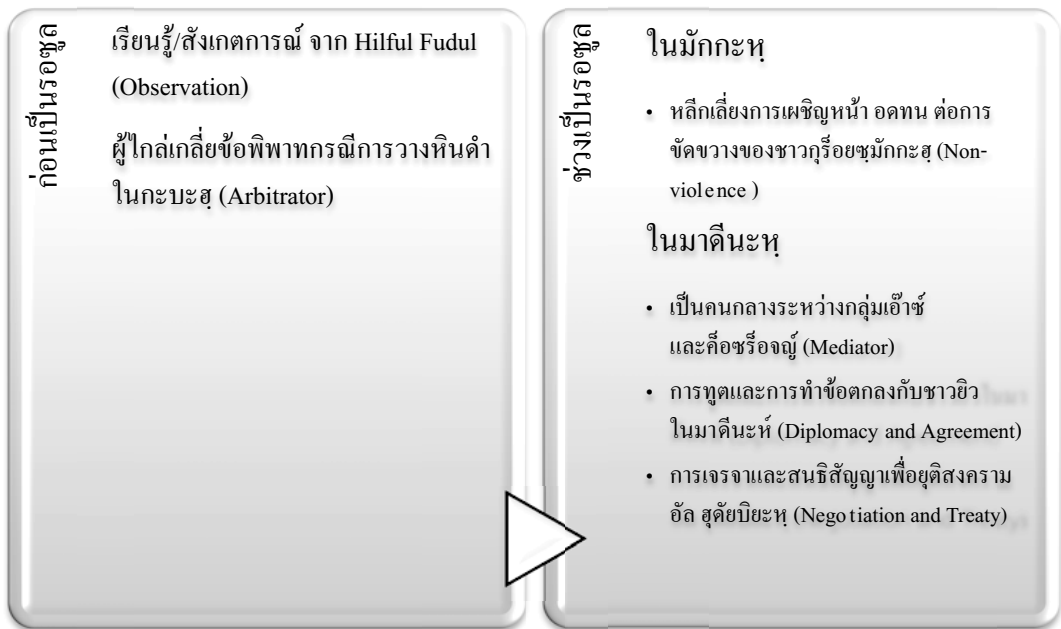
**บทสรุป**

คงปฏิเสธไม่ได้ว่าการมองด้วยภาพของสันติวิธีในอิสลามและความพยายามจัดการความขัดแย้งอย่างสันติที่ได้ถ่ายทอดผ่านคำสอนจากอัลกุรอานและแนวทางการปฏิบัติของท่านศาสนทูตมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) สู่มุสลิมทั่วโลก อาจเป็นมุมมองเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น เพราะเช่นเดียวกับหลักการของทุกศาสนา ที่หลักคำสอนย่อมมีความครอบคลุม หากเมื่อไหร่ที่จำเป็นจะต้องปกป้องตนเองแล้วอิสลามเองก็ได้ห้ามการทำสงคราม หรือการใช้วิถีที่

อาจมองว่ารุนแรง วิธีการนั้นจะต้องอยู่ในสถานะที่จำเป็นเพื่อปราบปรามความอธรรมและเพื่อสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในสังคม

การเคลื่อนไหวขององค์กรมุสลิมปัจจุบันในหลายประเทศ ล้วนแล้วแต่มีการขับเคลื่อนหลักด้วยการช่วยเหลือให้เกิดความเท่าเทียมในสังคม ผ่านการช่วยเหลือคนยากจน หรือเด็กกำพร้า ซึ่งมีฐานมาจากหลักการบริจาคของอิสลาม การใช้แนวทางการต่อต้านด้วยอหฺเราะฮ์ขัดขึ้น เรียกร้องความยุติธรรมให้กับมุสลิมที่ถูกอหฺเราะฮ์ด้วยคำสอนของท่านศาสนทูตที่มุสลิมทุกคนต่างเป็นที่น้อมกันหรือการเผยแพร่อิสลามด้วยคำสอนต่างๆ ที่มี เป็นต้น แม้ว่าตามหลักการของอิสลามจะสอนให้ปฏิบัติเช่นนี้แต่ก็มีบริบทที่ต้องตอบโต้การรุกรานจากฝ่ายตรงข้าม และหลายครั้งเหตุการณ์ความรุนแรงต่างๆ ที่ปรากฏให้เห็นซึ่งอาจเป็นการกระทำของกลุ่มสุดโต่งบางกลุ่มเท่านั้น

ขณะเดียวกัน สังคมจะเกิดความสันติได้ ก็ต่อเมื่อผู้ที่เชื่อมั่นในหนทางแห่งสันติวิธีอย่างจริงจังจึงมีความเข้าใจที่ถูกต้องในหลักการ สำหรับมุสลิมนั้นจำเป็นที่จะต้องมีความเข้าใจที่ถูกต้องต่อหลักการอิสลาม เพื่อไม่ให้กลายเป็น



ภาพที่ 1 บทบาทและวิธีการจัดการความขัดแย้งของท่านรอซูลมุฮัมมัด (ศ็อลฯ)

เป็นผู้ที่ “ใช้ศาสนาเพื่อเป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรม” กับการกระทำที่รุนแรงของฝ่ายตน เมื่อเข้าใจถึงหลักการที่แท้จริงแล้ว ก็จะหาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการกับความขัดแย้งแต่ละครั้งได้โดยที่ไม่ขัดต่อหลักการของอิสลาม ดังเช่นที่ ท่านศาสนทูตได้ทำไว้เป็นตัวอย่างในหลายครั้งแล้วว่า “ความรุนแรง” ไม่ใช่หนทางเดียวในการจัดการกับปัญหาต่างๆ สำหรับแนวทางอิสลาม

### เอกสารอ้างอิง

- คัทเลีย รัตนวงศ์. (2550). *แนวคิดเรื่องสันติภาพของซัยยิด กุฎบุ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ซูฟอัม อุยมาน. (2547). *อิสลามวิถีแห่งสันติภาพ*. กรุงเทพฯ: อิสลามิกอะเคเดมี. แปลจาก Al-banna, H.1948. *Peace in Islam*. Cairo: Al Shihab.
- ซูฟอัม อุยมาน. (2548). *อิสลาม ศาสนาแห่งสันติภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). ปัตตานี: มัจลิสอิติมีฮ์ ปัตตานี. แปลจาก Japakiya, I. 2004. *Islam: The religion of peace*. Kuala Lumpur: Fajar UlungSdn. Bhd.
- ดิเรก กุลศิริสวัสดิ์. (2547ก). *สันติภาพและภราดรภาพในอิสลาม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ชมรมหนังสือวิทยปัญญา.
- ดิเรก กุลศิริสวัสดิ์. (2547ข). *อิสลาม ศาสนาแห่งมนุษยชาติ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ชมรมหนังสือวิทยปัญญา.
- ภราดร มุสลิม. (2527). *อิสลามและสันติภาพสากล*. กรุงเทพฯ: สมาคมนิสิตนักศึกษาไทยมุสลิม. แปลจาก Qutb, S.1993. *Islam and universal peace*. Indianapolis: American Trust Publications.
- มัสลัน มาหะมะ. (2549). *สันติภาพและสงคราม ระหว่าง บทบัญญัติในอัลกุรอานและคัมภีร์โตราห์*. กรุงเทพฯ: อัล-อิห์มาน.
- ศุชาติ เศรษฐมาลี. (2550). *ความรุนแรง สันติภาพ และความหลากหลายในโลกอิสลาม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.
- สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ. (2556). *อัลกุรอานแปลไทย*. ศูนย์กษัตริย์ฟ้าฮัดเพื่อการพิมพ์อัลกุรอาน. Retrieved from <http://www.alquran-thai.com>
- ศราวูดี อารีย์. (2548). ปัญหาความมั่นคงใหม่ในมุมมองของโลกอิสลาม. *เอเชียปริทัศน์*, 26(2), 7–55.
- อับดุลลฮุ อิบน์ อับดิเราะฮ์มาน อัลค็อรอาน. (ม.ป.ป.). *ชีวประวัตินะบีมุฮัมมัด (ศ.ล.)*. Retrieved from <http://www.islammore.com/main/content.php?page=sub&category=42&id=1241>
- Huda, Q. (2010). *Crescent and dove: Peace and conflict resolution in Islam*. Washington DC: United States Institute of Peace Press.
- Islam, M. Z. (2012). Provision of alternative dispute resolution process in Islam. *Journal of Business and Management*, 6(3), 31–36.
- Kadayifçi-Orleana, S. (2003). Religion, violence and the Islamic tradition of nonviolence. *Turkish Yearbook of International Relations*, 34, 23–62.
- Labdo, U. (2010). *Dialogue and conflict resolution in Islam*. Retrieved from <http://carefronting.org/dialogue-and-conflict-resolution-in-islam/>
- Monjur, M. (2011). An analysis on the practices of Prophet Muhammad (PBUH) in resolving conflicts. *Journal of the Bangladesh Association of Young Researchers*, 1(1), 109–125.
- Özçelik, S. (2007). Islamic/Middle eastern conflict resolution for inter-personal and intergroup conflicts: Wisata, Sulha and Third-Party. *Uluslararası İlişkiler*, 12(3), 3–17.
- Ramsbotham, O., Miall, H., & Woodhouse, T. (2011). *Contemporary conflict resolution*. Polity: Cambridge.
- Shomali, W. (2006). *Islam and peace*. Bethlehem: Center for Conflict Resolution & Reconciliation (CCR). Translated from Khanneh, M., Salameh, N. 2004. *Islam wa Salam*. Bethlehem, Palestine: Center for Conflict Resolution & Reconciliation.

### Translated Thai References

Arab's Alumni Association. *Al-Quran in Thai*. Retrieved from <http://www.alquran-thai.com/> [in Thai]

- Aree, S. (2005). Neo security problem in Islamic world's perspective. *Asian Review*, 26(2), 7–55. [in Thai]
- Ibn-Abdirrahman Al-Qar-an, A. (n.d.). *Biography of the Prophet Muhammad (SAW)*. Retrieved from <http://www.islammore.com/main/content.php?page=sub&category=42&id=1241> [in Thai]
- Kulsirisawas, D. (2004a). *Islam: The religion of humanity* (2nd ed.). Bangkok, Thailand: Book of Wisdom Club. [in Thai]
- Kulsirisawas, D. (2004b). *Peace and brotherhood in Islam* (2nd ed.). Bangkok, Thailand: Book of Wisdom Club. [in Thai]
- Mahama, M. (2006). *Peace and war: Between the provisions of Al-Quran and Torah*. Bangkok, Thailand: Al-Iman. [in Thai]
- Muslim, P. (1984). *Islam and universal peace*. Bangkok, Thailand: Thai Muslim Students Association. Translated from Qutb, S.1993. *Islam and universal peace*. Indianapolis, IN: American Trust Publications. [in Thai]
- Rattanawong, K. (2007). *Peace ideology of Sayyid Qutb* (Unpublished master's thesis). Chiang Mai University, Chiang Mai. [in Thai]
- Setthamalinee, S. (2007). *Violence, peace and diversity in Islamic world*. Bangkok, Thailand: Siam. [in Thai]
- Usman, S. (2004). *Islam: the peaceful way*. Bangkok: Islamic Academy. Translated from Al-banna, H.1948. *Peace in Islam*. Cairo, Egypt: Al Shihab. [in Thai]
- Usman, S. (2005). *Islam: The religion of peace* (3rd ed.). Pattani: Majlis Ilmi Pattani. Translated from Japakiya, I. 2004. *Islam: The religion of peace*. Kuala Lumpur, Malaysia: Fajar UlungSdn. Bhd. [in Thai]